O’ZBEKISTONDAGI TA’LIM JARAYONIDA PEDAGOGIKA TA’LIM MUASSASALARI FAOLIYATI VA O’RNI

Termiz Davlat Pedagogika instituti
Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi(huquq ta'limi) yo'nalishi
1-kurs magistranti
Norboyeva Mehriniso Qarshi qizi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O‘zbekistondagi zamonaviy ta’lim jarayonida pedagogika ta’lim muassasalarining tutgan o‘rni va ularning faoliyatini rivojlantirishning strategik yo‘nalishlari tahlil qilingan. Globallashuv sharoitida pedagog kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilish, o‘quv jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda xalqaro baholash dasturlari (PISA, PIRLS) talablariga moslashish masalalari yoritilgan. Shuningdek, maqolada oliy ta’lim, ilm-fan va amaliyot integratsiyasini ta’minlash, xalqaro hamkorlik aloqalarini kengaytirish hamda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: *pedagogika ta’lim muassasalari, ta’lim tizimi, pedagog kadrlar, globallashuv, modernizatsiya, kompetensiyaviy yondashuv, xalqaro baholash dasturlari, innovatsion texnologiyalar, ta’lim sifati.*

Hozirgi globallashuv sharoitida ta’lim tizimini zamon talablari asosida yangilash har bir davlat oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, pedagog kadrlar tayyorlash masalasi jamiyat taraqqiyoti, ta’lim sifati va kelajak avlodning intellektual salohiyatini shakllantirishda hal qiluvchi o‘rin egallaydi. Chunki sifatli ta’lim avvalo malakali, zamonaviy bilimga ega, kasbiy kompetensiyalari yuqori bo‘lgan o‘qituvchilar orqali amalga oshiriladi. Shu nuqtayi nazardan, pedagogika ta’lim muassasalarining faoliyatini tizimli ravishda rivojlantirish, ularning o‘quv

jarayonini takomillashtirish, ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rganish va ta’lim dasturlarini yangilash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O‘zbekistonda bu yo‘nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar pedagogik ta’lim tizimini yangi bosqichga olib chiqish, ta’lim sifatini oshirish hamda xalqaro talablar darajasida raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga qaratilgan. Pedagog kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirish, eng avvalo, oliy ta’lim muassasalarining faoliyatini modernizatsiya qilish bilan chambarchas bog‘liqdir. Bugungi kunda universitet va institutlarda o‘quv jarayonini yangilash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, professor-o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Bunday yondashuv ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi, talabalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va amaliy vaziyatlarda bilimni qo‘llay olish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Pedagogik ta’lim muassasalari aynan shu jarayonda markaziy bo‘g‘in sifatida namoyon bo‘lib, nafaqat bilim beruvchi, balki zamonaviy pedagogik madaniyatni shakllantiruvchi muhim institut vazifasini bajaradi.

Pedagogika ta’lim sohasini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari ham ana shu ehtiyojlardan kelib chiqib belgilangan. Tarbiya va o‘qitish usullarini, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini hamda xorijiy tillarni puxta egallagan, ta’lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llay oladigan professional pedagog kadrlar tayyorlash alohida ahamiyatga ega. Shu bilan birga, pedagogik kasbga qiziqishi yuqori bo‘lgan yoshlarni erta aniqlash, ularni maqsadli ravishda tayyorlash va tarbiyalash tizimini uzluksiz yo‘lga qo‘yish ham muhim yo‘nalishlardan biridir. Bunday tizim kelgusida pedagoglik sohasiga chinakam iqtidorli, mas’uliyatli va zamonaviy talablarga mos mutaxassislarning kirib kelishini ta’minlaydi. Pedagogik ta’lim muassasalarining vazifasi faqat kadr tayyorlash bilan cheklanib qolmaydi. Ular ta’lim yo‘nalishlari va mutaxassisliklari bo‘yicha o‘quv rejalari hamda dasturlarini ilg‘or xorijiy tajriba asosida takomillashtirish, innovatsion o‘quv-me’yoriy materiallar va ta’lim resurslarini ishlab chiqish hamda ularni amaliyotga tatbiq etishda ham faol

ishtirok etadi. Bu jarayon ta’lim mazmunini yangilash, nazariya bilan amaliyot o‘rtasidagi bog‘liqlikni kuchaytirish va ta’lim oluvchilarning real hayotga mos kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, sohada ta’lim, ilm-fan va ishlab chiqarish uyg‘unligini ta’minlash orqali ta’lim sifatini yaxshilash, ilmiy va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish kabi vazifalar ham pedagogika ta’lim muassasalari zimmasiga yuklanmoqda.

Bugungi kunda zamonaviy ta’lim dasturlarini ishlab chiqishda faqat nazariy bilimlar yetarli emasligi yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Talabalar mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish, izlanish olib borish, o‘z nuqtayi nazarini asoslab bera olish, ijodiy yondashuv kabi ko‘nikmalarni egallashi zarur. Shu sababli pedagogik ta’lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv alohida o‘rin tutadi. Bu yondashuv nafaqat ma’lumot yodlash, balki uni tahlil qilish, taqqoslash, baholash va turli vaziyatlarda qo‘llash imkonini yaratadi. Ayniqsa, o‘qish savodxonligini shakllantirish masalasi ona tili, adabiyot va boshlang‘ich sinflarda o‘qish fanlari orqali matn asosida olib borilishi ham pedagogik ta’limning amaliy ahamiyatini ko‘rsatadi. Matn bilan ishlash jarayonida savollarni turli darajalarda tuzish, o‘quvchini fikrlashga yo‘naltirish va uning bilimini bosqichma-bosqich rivojlantirish mumkin. Bu borada xalqaro baholash dasturlari ham muhim metodik asoslardan biri bo‘lib xizmat qiladi. PISA va PIRLS singari tadqiqotlar o‘quvchilarning savodxonligi, matnni tushunish darajasi va o‘qish ko‘nikmalarini baholashga qaratilgan bo‘lib, ular ta’lim sifatini xalqaro mezonlar asosida aniqlash imkonini beradi. O‘zbekistonda ham mazkur yo‘nalishda tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrida joylashgan xalq ta’limi tizimidagi 348 ta tayanch maktabda xalqaro tadqiqotlarga tayyorgarlik ishlari olib borilayotgani bu jarayonning amaliy ifodasidir. Bu esa pedagog kadrlar tayyorlovchi muassasalardan ham yangi metodika, zamonaviy yondashuv va xalqaro standartlarga mos tayyorgarlikni talab etadi. Pedagogika ta’lim muassasalarining o‘rni yana shundaki, ular kelajakdagi o‘qituvchilarni faqat fan

bo‘yicha emas, balki didaktik, metodik va tarbiyaviy jihatdan ham tayyorlaydi. O‘qituvchi shaxsining kasbiy kompetensiyasi qanchalik yuksak bo‘lsa, ta’lim jarayoni shunchalik samarali bo‘ladi. Shu bois pedagogik oliygohlar faoliyatida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy mashg‘ulotlar, pedagogik kuzatuv, metodik tayyorgarlik va innovatsion dars ishlanmalariga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bunday yondashuv orqali talabalar real ta’lim muhitida ishlashga tayyorlanadi, ularning kasbiy moslashuvi esa sezilarli darajada yengillashadi.

Respublikada so‘nggi yillarda oliy ta’lim muassasalariga keng imkoniyatlar yaratilgani ham bu sohada muhim o‘zgarishlarga olib keldi. Yangi universitetlar tashkil etildi, mavjud ta’lim muassasalari modernizatsiya qilindi, moddiy-texnik baza mustahkamlandi. Xorijiy universitetlar bilan qo‘shma ta’lim dasturlarining yo‘lga qo‘yilishi, akademik almashinuv dasturlarining kengayishi pedagog kadrlar tayyorlash sifatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Talabalar va professor-o‘qituvchilarning xorij tajribasini o‘rganishi, xalqaro seminar, konferensiya va simpoziumlarda ishtirok etishi ularning bilim va ko‘nikmalarini kengaytiradi. Shu bilan birga, xorijiy professor va o‘qituvchilarning respublika oliy ta’lim muassasalarida faoliyat yuritishi tajriba almashinuvini kuchaytiradi.

O‘zbekistonning oliy ta’lim muassasalari turli davlatlar bilan hamkorlik aloqalarini rivojlantirib bormoqda. Xitoy Xalq Respublikasi, Buyuk Britaniya, AQSh, Germaniya, Frantsiya, Italiya, Yaponiya, Koreya Respublikasi, Malayziya, Hindiston, Rossiya Federatsiyasi, Ozarbayjon, Turkmaniston, Ukraina va boshqa davlatlar bilan muassasalararo shartnomalar asosida aloqalar yo‘lga qo‘yilgan. Xalqaro hamkorlik doirasida nafaqat ta’lim, balki ilmiy-tadqiqot, seminar, amaliyot va malaka oshirish yo‘nalishlarida ham faol ishlar amalga oshirilmoqda. Masalan, ayrim oliy ta’lim muassasalari vakillarining Buyuk Britaniya oliygohlari bilan onlayn-treninglarda ishtiroki, shuningdek, Qozog‘iston Respublikasining ichki ishlar tizimiga qarashli oliy

ta’lim muassasalari bilan anglashuv memorandumlarining imzolanishi ham bu sohadagi integratsiyaning kengayib borayotganidan dalolat beradi.

Pedagogika ta’lim muassasalari faoliyatining yana bir muhim jihati shundaki, ular ta’lim sohasidagi xalqaro aloqalarni rivojlantirish orqali mamlakatdagi oliy ta’lim tizimini global ta’lim makoniga yaqinlashtiradi. Bunda professor-o‘qituvchilarning malakasini oshirish, yangi o‘quv dasturlari yaratish, zamonaviy o‘quv-metodik adabiyotlar ishlab chiqish, talaba va o‘qituvchilarning almashinuv dasturlarida ishtiroki katta ahamiyatga ega. Shu tarzda pedagogika ta’lim muassasalari nafaqat milliy ta’lim tizimining tayanch bo‘g‘ini, balki xalqaro tajribalarni o‘zlashtirish va ularni milliy modelga moslashtirish markazi sifatida ham namoyon bo‘ladi. Pedagogik ta’lim tizimini rivojlantirishda ta’lim yo‘nalishlari bo‘yicha bakalavriat muddatining uch yilga qisqartirilishi ham alohida e’tiborga molik. Bu chora pedagog kadrlarni tezroq va samaraliroq tayyorlash, mavjud ehtiyojni o‘z vaqtida qoplash maqsadida amalga oshirilmoqda. Maktabgacha ta’lim qamrovining kengayishi, umumiy o‘rta ta’limning mustahkamlanishi va oliy ma’lumotli mutaxassislarga ehtiyoj ortib borishi pedagogik oliygohlardan yanada yuqori samaradorlikni talab etadi. Shu jihatdan, pedagogika ta’lim muassasalari ta’lim tizimining barcha bo‘g‘inlari uchun kadrlar yetishtiruvchi asosiy markaz vazifasini bajaradi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistondagi ta’lim jarayonida pedagogika ta’lim muassasalari alohida strategik ahamiyatga ega. Ular pedagog kadrlar tayyorlash, ta’lim mazmunini yangilash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, xalqaro tajribalarni o‘zlashtirish hamda milliy ta’lim tizimini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Hozirgi globallashuv sharoitida ushbu muassasalarning faoliyatini yanada takomillashtirish, ularning ilmiy, metodik va amaliy salohiyatini oshirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish kelgusida ta’lim sifatini yanada yuqori bosqichga olib chiqishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Demak, pedagogika ta’lim muassasalari

nafaqat o‘qituvchi tayyorlaydigan institut, balki jamiyatning intellektual taraqqiyotini ta’minlovchi asosiy tayanch tizim sifatida baholanishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shavkatov F.Sh. O‘ZBEKISTONDAGI TA‘LIM JARAYONIDA PEDAGOGIKA TA‘LIM MUASSASALARI FAOLIYATI VA O‘RNI // ARIMS. – 2026. – №. – B. 39428. URL: http://econferences.ru/index.php/arims/article/view/39428.

2. O‘zbekistondagi ta’lim jarayonida pedagogika ta’lim muassasalari faoliyati // Universal Publishing. URL: https://universalpublishings.com/index.php/cnassir/article/view/15866.

3. O‘zbekistonda pedagog kadrlar tayyorlash tizimiga yagona yondashuv joriy etiladi // Gazeta.uz. – 2025. – 30-aprel. URL: https://www.gazeta.uz/oz/2025/04/30/teachers/.

4. Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti xalqaro hamkorlik // Yuz.uz. – 2026. – 30-mart. URL: https://yuz.uz/uz/news/xalqaro-hamkorlik--taraqqiyot-va-sifat-garovi.

5. O‘zbekiston Ta’lim Tizimidagi Islohotlar: Oliy ta’limdagi o‘zgarishlar // Yoshlar.gov.uz. URL: https://yoshlar.gov.uz/uz/news/ozbekiston-talim-tizimidagi-islohotlar-maktab-va-oliy-talimdagi-ozgarishlar.

6. PISA, PIRLS, TIMSS va TALIS nima? // Raqamli ta’lim resurslari. URL: https://raqamlitalim.trm.uz/ru/xbd.

7. Globallashuv sharoitida ta’lim: innovatsiya va pedagogik ta’lim klasteri // Interscience.uz. URL: https://interscience.uz/index.php/home/article/download/2317/1812/6285.